



ilahiyat akademi

Sayı: 21, 2025, 477-480.

Issue: 21, 2025, 477-480.

**Yasır Türkyılmaz, İslam Hukukunda ve Mer'i Hukukta Zihinsel Engelliler,
Ankara: Adalet Yayınevi, 2022, 150 Sayfa, ISBN: 9786052640944**

Yasır Türkyılmaz, Mental Disabilities in Islamic Law and Current Law, Ankara: Adalet,
2022, 150 pages., ISBN: 9786052640944

Hatice Aca

Yüksek Lisans Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim
Dalı

Graduate Student, Bursa Uludağ University Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and
Religious Sciences, Bursa/TÜRKİYE

haticeaca12@gmail.com | ORCID: [0009-0007-9311-6633](https://orcid.org/0009-0007-9311-6633)

Makale Bilgisi Article Information

Makale Türü Article Type

Kitap İncelemesi Book Review

Geliş Tarihi Date Received

21 Ocak 2025 21 January 2025

Kabul Tarihi Date Accepted

4 Nisan 2025 4 Nisan 2025

Yayın Tarihi Date Published

29 Haziran 2025 29 June 2025

İntihal Plagiarism

Bu makale, Turnitin yazılımı ile taranmıştır.
İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned with Turnitin
software. No plagiarism detected.

Etik Beyan Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve
etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm
çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur
(Hatice Aca).

It is declared that scientific and ethical principles
have been followed while carrying out and writing
this study and that all the sources used have been
properly cited (Hatice Aca).

CC BY-NC 4.0 lisansı ile lisanslanmıştır. Licensed under CC BY-NC 4.0 license.

Aca, Hatice. "Yasır Türkyılmaz, İslam Hukukunda ve Mer'i Hukukta Zihinsel Engelliler,
Ankara: Adalet Yayınevi, 2022, 150 Sayfa, ISBN: 9786052640944". *İlahiyat Akademisi* 21 (Haziran
2025), 477-480. DOI: [10.52886/ilak.1624599](https://doi.org/10.52886/ilak.1624599)

Atıf/ Cite as

Aca, Hatice. "Yasır Türkyılmaz, Mental Disabilities in Islamic Law and Current Law,
Ankara: Adalet, 2022, 150 pages., ISBN: 9786052640944". *Theological Academia* 21 (June 2025),
477-480. DOI: [10.52886/ilak.1624599](https://doi.org/10.52886/ilak.1624599)

Yasır Türkyılmaz, *İslam Hukukunda ve Mer'i Hukukta Zihinsel Engelliler*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2022, 150 Sayfa, ISBN: 9786052640944

Öz

Bu çalışma, *İslam Hukuku ve Mer'i Hukukta Zihinsel Engelliler* başlıklı kitabın incelenmesini konu edinmektedir. Eser, İslam Hukuku ve Mer'i Hukuk açısından müstakil olarak zihinsel engelli bireyleri ve bu bireylerin ehliyet durumlarını değerlendiren ilk ve en kapsamlı çalışmalardan biridir. Zihinsel engellilik; orta, ağır ve ileri derecede zihinsel engelli, hafif düzeyde zihinsel engelli ve sınırda zihinsel engelli olarak gruplandırılmıştır. Her grubun edâ/fiil ehliyeti, ceza ehliyeti ve hukuki temsili tafsilatlı olarak ele alınmıştır. Türkyılmaz, Hanefî Hukukunu temel almakla birlikte gerekli gördüğü yerlerde diğer mezheplerin görüşlerine de yer vermiştir. Türk Hukuku ile ilgili yerlerdeyse farklı hukukçuların tahlillerine ve ilgili normatif düzenlemelere yer vermiştir. Bu çalışmada söz konusu eserin önemi, alana yaptığı katkı, güçlü ve zayıf yönleri vb. hususlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Mer'i Hukuk, Zihinsel Engelli, Zekâ Geriliği, Ehliyet.

Yasır Türkyılmaz, *Mental Disabilities in Islamic Law and Current Law*, Ankara: Adalet, 2022, 150 pages., ISBN: 9786052640944

Abstract

This study deals with the examination of the book titled "Mentally Disabled Persons in Islamic Law and Customary Law". This work is the first and the most comprehensive study which independently evaluates the mentally disabled individuals and their capacity status in terms of Islamic Law and Customary Law. Mental disability is grouped as moderate, severe and advanced mental disability; mild mental disability; borderline mental disability, and each group's capacity to perform/act, criminal capacity and legal representation are discussed in detail. Although Türkyılmaz based his views on Hanafi Law, he also includes the opinions of other sects where he deems necessary. In places related to Turkish Law, he has included the analyses of different jurists and the relevant normative regulations. In this study, the importance of this work, its contribution to the field, its strengths and weaknesses, etc. will be evaluated.

Keywords: Islamic Law, Current Law, Mental Disability, Mental Retardation, *Ahliyya* (Competence).

İslam hukuku ve Türk hukukunda zihinsel engellilerin ehliyet ve mükellefiyet durumlarını tespit etmeyi amaçlayan yazar, aynı zamanda zihinsel engellilerin İslam hukukunda hangi sınıf içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ayrıntılı biçimde açıklamaktadır. Eserde, ülkemizde yaygın olarak kullanılan zekâ testleri ile bu testlerin ayırt etme gücü, zekâ seviyesini nasıl ölçtüğü ve analitik düşünme açısından da tahliller yapılmaktadır.

Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Her bölüm, kendi içinde ana başlıklara ve alt başlıklara ayrılarak detaylandırılmıştır. Türkyılmaz, İslam hukuku alanında zihinsel engellilerle ilgili tespitlerde bulunurken Hanefi Hukukunu temel aldığını, gerekli gördüğü yerlerde diğer mezheplerin görüşlerine yer verdiğini belirtmiştir. Türk Hukuku ile ilgili tespitlerinde ise farklı hukukçuların değerlendirmelerine ve ilgili normatif düzenlemelere yer verdiğini belirtmiştir (s. 5).

Kitabın “Engelli ve Zihinsel Engelli” başlıklı birinci bölümü iki kısımda ele alınmıştır. İlk kısımda; engelli, sakat ve özürlü kavramları, İslami kaynaklarda engelli yerine kullanılan kavramlar, Türk Hukukundaki engelliler ile ilgili kanun ve yönetmelikler açıklanmıştır. Ardından engelliler; fiziksel, ruhsal ve zihinsel engelliler olarak tasnif edilmiştir. İkinci kısımda ise zihinsel engelliliğin, yaygın gelişimsel bozukluk ve delilikle aynı görülmemesi gerektiği belirtilerek zekâ geriliğinin sebepleri, türleri, ağırlık dereceleri ve zekâ geriliği bulunan kişilerin özelliklerine yer verilmiştir. Eserde ele alınan yaygın gelişimsel bozukluğa sahip kişilerin zekâ geriliği bulunan kişiler olduğu belirtilmiştir. Yaygın gelişimsel bozukluk türü olan otizm spektrum bozukluğu ve Asperger sendromu anlatılarak bölüm sonlandırılmıştır. Türkyılmaz, bu bölümde alana hâkim olmayan kişilerin de anlayabileceği şekilde yer yer ayrıntılı açıklamalar yapmış, yerinde örnekler vererek konuyu anlaşılır kılmıştır. Zekâ geriliği türleri ve yaygın gelişimsel bozukluk türleri yüzeysel olarak ele alınmıştır. Ancak bu tür tanıların zekâ geriliği oranına göre hükme muhatap olması sebebiyle daha ayrıntılı açıklanması yerinde olurdu.

Kitabın ikinci bölümü “Zihinsel Engellilerde Temyiz ve Ehliyetin Tespiti” başlığıyla ele alınmıştır. Türkyılmaz, bölümün ilk kısmında temyiz ve ehliyet kavramlarını, ehliyet türlerini ve ehliyetle ilgili kavramları açıklamıştır. Temyizi ve ehliyeti etkileyen durumlardan konuyla doğrudan alakalı olan küçüklük, akıl hastalığı ve akıl zayıflığı (*cünun* ve *ateh*) ile *sefeh* (*sefahat*) durumlarına yer verilmiştir. Böylece konunun sınırları aşılmamış, okuyucu gereksiz bilgiye maruz bırakılmamıştır. Ardından ehliyet açısından gerçek kişilerin hukuki durumu İslam hukuku ve Türk hukuku açısından açıklanmıştır. İslam hukukunda insan; ehliyetin gelişimine göre cenin dönemi, çocukluk dönemi, mümeyyiz çocukluk dönemi ve bülüğdan sonraki dönem olarak dört döneme ayrılmıştır. Türk Medeni Kanunu’nda (TMK) ise cenin, 12 yaş öncesi çocukluk, 12-15 yaş arası ergenlik, 15-18 yaş arası adolesan ve ergin olarak beş döneme ayrılmıştır. Bölümün ikinci kısmında zekâ geriliğinin ve uyumsal işlevselliğin tespitinde kullanılan testler açıklanmıştır. Bölüm sonunda Türkyılmaz, bu testlerin daha iyi ölçme yöntemleri ortaya konulana kadar özellikle zekâ geriliği bulunan kişilerin hukuki ve cezai sorumluluğunu tespit

etmede yeterli düzeyde olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Türkyılmaz, bu bölümde terimsel karmaşıklığa düşmeden konuyu akıcı ve anlaşılır bir şekilde açıklamıştır.

Kitabın “Zihinsel Engellilerin Hukuki Durumu” başlıklı üçüncü ve son bölümünde yazar, “Bireyin zihinsel kapasitesi, entelektüel faaliyetleri ve eğitsel durumu kıyaslanmalı ve temyiz gücüyle buluş ve rüşd vasıflarına sahip olup olmadığı bu tahlile göre tespit edilmelidir.” (s. 72) şeklindeki yöntem önerisi doğrultusunda her zihinsel engelli grubun bu üç özelliğini ayrıntılı şekilde açıklayıp değerlendirerek bir hükme varmaktadır. Zihinsel engellilerin hukuki durumu açıklanırken onlar üç grupta ele alınmıştır: 1) Orta, ağır ve ileri derecede ağır zihinsel engelli, 2) hafif düzeyde zihinsel engelli ve 3) sınırda zihinsel engelli. Öncelikle her grubun özellikleri detaylıca anlatılıp, hukuktaki konumları tespit edilmiştir. Ardından bu konumlarından hareketle edâ/fiil ehliyeti, ceza ehliyeti ve hukuki temsili, her iki hukuk sistemine göre ayrı ayrı incelenmiştir. Edâ/fiil ehliyeti; hukuki işlem ehliyeti, haksız fiilden sorumlu olma ehliyeti ve dava ehliyeti olarak ayrıntılandırılmıştır. Zihinsel engelliliğin vücûb/hak ehliyetine etki etmemesi sebebiyle yalnızca ilk grupta hukuki durumları açıklanmış, diğer iki grupta ayrı bir başlığa yer verilmemiştir. Yazar, hakkında farklı hükümler verilmiş olan ibadet ehliyeti konusuna yer vermemiştir. Mer’i hukukta bir karşılığı olmamasından dolayı yazarın bu konuya yer vermediği düşünülmektedir.

Türkyılmaz; konuyu hukuk ve psikiyatri alanına hâkim olmayan kişilerin de anlayabileceği şekilde açık, anlaşılır ve ayrıntılı olarak ele almıştır. Konunun sınırları içerisinde sistematik bir tespit çalışması yapmıştır. Eserin tamamında akademik üslubunu korumuştur. Kaynak açısından oldukça zengin bir eserdir. Türkyılmaz, eserin önsözünde belirttiği gibi Hanefi hukukunu temel almış, gerekli gördüğü yerlerde diğer mezheplerin görüşlerine de yer vermiştir. Kanaatimizce, hüküm belirtilen yerlere “İslam hukukuna göre” tabiriyle başlanması, farklı mezhebe mensup okuyucuların zihninde soru işaretlerinin oluşmasına neden olabilir. Zaman zaman “Hanefilere göre”, “Malikîlere göre” vb. ifadeler kullanıldığından “İslam hukukuna göre” tabiriyle başlayan cümleler cumhurun görüşüymüş izlenimi uyandırabilir. Ancak dipnotlarda verilen eserlerin çoğunlukla Hanefi hukukuna göre yazılmış eserler olduğu görülmektedir. Bunu yalnızca dikkatli ve İslam hukuku alanına hâkim bir okuyucu fark edebilir. Örneğin; 276. dipnotta kaynak gösterilen altı eser de Hanefi Hukukuna göre yazılmış eserlerdir. Fakat cümleye “İslam hukukuna göre” tabiriyle başlanmıştır. Bu durumda, söz konusu hükmün cumhurun görüşü mü yoksa Hanefîlerin görüşü mü olduğu okuyucu tarafından net bir şekilde anlaşılamamaktadır.

Kanaatimizce, zihinsel engelliliğin yalnızca literatürde incelenmesi bu bireyleri gereği gibi tanımak için yeterli değildir. Bu sebeple, Türkyılmaz’ın pratikte özel eğitim meslek okulu ve özel eğitim uygulama okulunda zihinsel engelli bireyleri gözlemlemesi, çalışmasına değer katmaktadır.

Ülkemizdeki engelli bireylerin %29,2'si zihinsel engellidir. Bu orana rağmen modern İslam hukuku çalışmaları ve mer'i hukuk alanında ülkemizde bu grup üzerine müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Ayrıca İslam hukukunun klasik kaynaklarında da zihinsel engellilerle ilgili doğrudan bir hüküm yer almamaktadır. Konunun disiplinlerarası bir niteliğe sahip olması, bu konuyu çalışmayı zorlaştırmaktadır. Ancak son yıllarda gerek genel olarak engelliler hukuku ile ilgili eserler¹ ve gerekse makale ve bildiri gibi çalışmalarda² konuya yer verildiği görülmektedir. Her ne kadar benzer içerikte eserler yazılmış olsa da konunun zihinsel engelliler odaklı ve iki hukuk sistemine göre karşılaştırmalı olarak incelenmiş olması Türkyılmaz'ın bu eserini önemli ve özgün kılmaktadır.

Kitap; İslam hukuku ve mer'i hukuk alanlarında akademik çalışma yapan kişiler başta olmak üzere, özel eğitim ve hukukla ilgilenen herkesin istifade edeceği niteliktedir. Ayrıca zihinsel engelli bireylerin aileleri, yakın çevreleri ve konuyla ilgili diğer okuyucular için de faydalı bir kaynak olarak tavsiye edilebilir.

Kaynakça/References

- Beşer, Faruk. "Zihinsel Engelliler ve Anlama Sorunları". *Engelli Olmak ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*. 75-78. İstanbul: Sultanbeyli Belediyesi, 2012.
- Bozbaş, Fatiha. "İslâm Hukukunda Otizmli Bireylere İlişkin Hükümler". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 55 (31 Aralık 2023), 581-600. <https://doi.org/10.17120/omuifd.1361363>
- Kumaş, Ali. *İslam Engelliler Hukuku*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2018.

¹ bk. Ali Kumaş, *İslam Engelliler Hukuku* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2018), 39, 64-67, 71, 77-78, 96-97, 128.

² bk. Faruk Beşer, "Zihinsel Engelliler ve Anlama Sorunları", *Engelli Olmak ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri* (Din, Felsefe ve Bilim Işığında Engelli Olmak ve Sorunları Sempozyumu, İstanbul: Sultanbeyli Belediyesi, 2012), 75-78; Fatiha Bozbaş, "İslâm Hukukunda Otizmli Bireylere İlişkin Hükümler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 55 (31 Aralık 2023), 581-600.